

מס' בבא קמא [א] - ארבעה אבות נזיקין הן

רב דניאל שטיין

א. גמ' ברכות (לה.) - מנא הני מילי, דתנו רבנן קדש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפנייהם ולאחרייהם וכו', אשכחן לאחרינו לפניו מנין הא לא קשיא, דאתיא בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן, אשכחן כרם, שאר מינין מנין, דיליף מכרם, מה כרם דבר שנהנה וטעון ברכה, אף כל דבר שנהנה טעון ברכה, איכא למפרך מה לכרם שכן חייב בעוללות, קמה תוכיח, מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח. וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה, הצד השווה שבהן דבר שנהנה וטעון ברכה, אף כל דבר שנהנה טעון ברכה.

ב. שטמ"ק ב"ק (ב.) - הקשה הר' יצחק בר אשר למה שינה לשונו בסופו למתני כהרי האש ולא תני כהרי ההבער וכו', ומהר"י כ"ץ כתב וז"ל ההבער על שם הזיקו קרוי הבער ולהכי הכא גבי נזיקין קרי ליה הבער ולקמן דלא הזכיר נזיקין קרי ליה אש.

ג. ס' קונטרסי שיעורים, להגרי"ז גוסטמאן, (שיעור א') - ולאחר העיון נראה לי לחדש בס"ד חידוש גדול אשר לדעתי היא נקודה נפלאה ומפתח לכל הלכות נזיקין וכו', נזיקין מסברא הוה אמינא שזה מעוות לא יוכל לתקן ואין על המזיק שום חיוב תשלומין, אלא שגזירת הכתוב הוא בלי שום סברא, שמזיק ממון חברו חייב לשלם, וכמו שגזרה תורה חיוב קרבן על חטא, או חיוב פדיון הבן, הכא נמי גזרה שאדם המזיק או שממונו הזיק חייב בעל המזיק בתשלומין והתשלומין הן של ניזק וכו'. והשתא נראה דלא חייבה התורה את המזיק לשלם אלא בתנאי שיש עליו מקודם חלות שם מזיק כגון אדם המזיק או שור המזיק או אש, וכן כל אבות נזיקין.

ד. ח"י חת"ס ב"ק (הקדמה) - והא דסדרן התנא ע"ז הסדר וגם לא תני הן ודחיק עצמו בלישנא לקרותו מבעה אעתיק לשון רמ"ע בעשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"א פ"ג וז"ל ונשמר התנא שלא לתת הויה לנזיקין.

ה. ס' תורת המגיד (בבא קמא) - שמעתי מפי הקדוש אדמו"ר מו"ה דוב בער זצ"ל, דד' אבות נזיקין גרועין יש, שמזיקין לאדם, השור הוא ההסתכלות בדברים שאינם ראויים להסתכל, והבור הוא פנוי, יש אדם הולך בטל ופנוי מתורה ומצוות ומחשבות קדושות, והמבעה הוא השן, כדאי בגמרא, והיינו המותרות אכילה, וההבער הוא האש של כעס.

ו. של"ה הק' (פר' משפטים אות י"ז-י"ח) - ארבעה אבות נזיקין שראשי תיבות שלהם שבמ"ה, שור בור מבעה הבער. ושבמה' היא עיר מערי הכנעני כמזכר בפרשת מטות (במדבר ל"ב, ל"ח), כי כל אלה ארבעה אבות נזיקין נמשכין מארבע קליפות, המוזכרים בפסוק (תהלים עה, לח) 'הוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפן ולא יעיר כל חמתו', שהם עו"ן ומשחית וא"ף וחימ"ה וכו'. ורמז ארבעה שומרים הוא מצד סיטרא דקדושה, וישומר מצוה לא ידע דבר רע' (קהלת ח', ה'). וארבעה שומרים בסוד ארבע אותיות שם יהו"ה, על כן הם ארבע ודיניהם שלשה, כי כן שם של ארבע אינו רק שלש אותיות. ומצאתי בספר עשרה מאמרות פ"ג מאמר חקור דין, וזה לשונו: 'על חומתיך ירושלם הפקדתי שומרים' (ישעיה סב, ו), שהם ארבעה כנגד ארבע אותיות השם, ודיניהם שלשה.

ז. שמות (י"ה, כ"א) - "ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרת".

ח. תלמוד ירושלמי מעשרות (פ"ה ה"ג) - תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אין מרובע מששת ימי בראשית.

ט. משנה נגעים (פי"ב מ"א) - כל הבתים מיטמאין בנגעים חוץ משל עובדי כוכבים הלוקה בתים מן העובדי כוכבים יראו בתחלה בית עגול בית טריגון בית הבנוי בספינה או באסקריא על ארבע קורות אינו מיטמא בנגעים ואם היה מרובע אפ"ל על ארבע עמודים מטמא.

י. במדבר (י"ג, כ"ח) - "והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם". [פרש"י - לשון חוזק, ותרגומו כריכן, לשון בירניות עגולות, ובלשון ארמי כריך עגול].

יא. גמ' ב"ב (כה:) - עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובכת.

יב. מכילתא דרבי ישמעאל (פר' בשלח פרשה א') - "וישובו ויחנו לפני פי החירות" (שמות י"ד, ב'), מה היו חירות הללו לא היו משופעות אלא גדודיות ולא היו תרוטות אלא מוקפות ולא היו עגולות אלא מרובעות ולא היו מעשה אדם אלא מעשה שמים.